

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

ВИПУСКНА РОБОТА
на тему:

«Застосування ІКТ на уроках суспільно-гуманітарних дисциплін»

***Виконав: слухач КПК,
викладач історії
ДПТНЗ «Славутський професійний ліцей»
Голуб Олександр Миколайович***

***Керівник: Смалюк А.І.,
завідувач лабораторії виховної роботи
НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області***

Хмельницький – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗАСТОСУВАННЯ ІКТ ЯК ШЛЯХ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН.....	5
1.1. Суть ІКТ під час викладання суспільно-гуманітарних дисциплін.....	5
1.2. Дидактичні особливості організації уроків суспільно-гуманітарних дисциплін з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.....	12
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІКТ НА УРОКАХ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН.....	15
ВИСНОВКИ.....	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	23
ДОДАТКИ	24

ВСТУП

Актуальність теми. У грудні 2001 р. Всесвітній саміт Генеральної Асамблеї ООН задекларував входження людства в нову фазу розвитку – інформаційну. Побудова інформаційного суспільства в Україні регулюється Законами України «Про Національну програму інформатизації», «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» тощо. У зазначених нормативно-правових актах підкреслюється, що на сучасному етапі розвитку суспільства саме рівень інформатизації, уміння використовувати переваги цифрових технологій стають одними з важливих чинників розвитку країни.

Бурхливий розвиток в останні роки нових інформаційних технологій наклало певний відбиток на розвиток особистості сучасного учня. Потужний потік нової інформації, застосування комп'ютерної технології, поширення різних технічних засобів накладають великий вплив на виховання підростаючого покоління та їхнє сприйняття навколишнього світу. Істотно змінюється й характер навчання в сучасному закладі професійної освіти. Застосування технічних засобів навчання в освітньому процесі стало насущною потребою сьогоденної освіти.

Зміна освітньої парадигми, пов'язане з переходом від монокультурної традиції до діалогової культури, спричинило серйозні трансформації в технологіях викладання. Даний процес ознаменувався появою різноманітних інноваційних технологій, розвиток яких вибудовувався на основі нових принципів взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Інтеграція сучасних освітніх і інформаційних технологій стає важливою умовою для вдосконалювання процесу навчання. Інформаційні технології не тільки полегшують доступ до інформації і відкривають можливості варіативності навчальної діяльності, її індивідуалізації та диференціації, але і дозволяють по-новому організувати взаємодію всіх суб'єктів навчання, побудувати освітню систему, в якій учень був би активним і рівноправним учасником освітньої діяльності.

Мета випускної роботи полягає в тому, щоб теоретично обґрунтувати та продемонструвати на прикладах, що пошук нових форм і методів навчання на уроках суспільно-гуманітарних дисциплін в наш час – явище не тільки закономірне, але й

необхідне. Комп'ютер на будь-якому уроці допомагає створити високий рівень особистої зацікавленості учнів за допомогою інформації, виведеної на екран. Структура уроку з використанням комп'ютера є багатоваріантною, однак він має не лише формувати знання, а й сприяти розвитку учнів.

Об'єкт дослідження: формування інформаційної компетентності учнів на уроках суспільно-гуманітарних дисциплін.

Предмет дослідження: методичні підходи до організації навчання з використанням ІКТ.

У відповідності до поставленої мети дослідження визначені такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан проблеми формування інформаційної компетентності учнів на уроках суспільно-гуманітарних дисциплін .

2 Виділити та обґрунтувати способи формування інформаційної компетентності учнів на уроках суспільно-гуманітарних дисциплін .

Певні аспекти використання ІКТ на уроках різних типів і форм у своїх дослідженнях розглядали П. Гевал, А. Гуржій, М. Жалдак, Н. Завієна, Г. Коджаспірова, О. Мокрогуз, О. Пометун, Т. Ремех, А. Фоменко, Г. Фрейман, О. Худобець та інші фахівці, які розглядали загальні принципи використання комп'ютерної техніки на уроках різного типу, підготовку навчально-методичного забезпечення комп'ютерно зорієнтованих уроків, проаналізували педагогічний потенціал комп'ютерно-орієнтованих систем у процесі навчання, розробили методичні підходи до організації роботи з використанням ІКТ на уроках суспільно-гуманітарного циклу.

У дослідженнях визначено, що ІКТ – це система сучасних інформаційних методів, прийомів праці і їх організації на основі комп'ютерно-технічних засобів, спрямованих на збирання, накопичення, зберігання, опрацювання, передавання, розповсюдження, представлення й використання інформації, що розширює можливості людини в суспільній діяльності .

РОЗДІЛ 1

ЗАСТОСУВАННЯ ІКТ ЯК ШЛЯХ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

1.1. Суть ІКТ під час викладання суспільно-гуманітарних дисциплін

Система освіти, відповідно до вимог сучасності, потребує докорінного переосмислення, практичної реалізації базових принципів компетентності за концепцією ЮНЕСКО - навчитися пізнавати, навчитися працювати, навчитися жити разом, навчитися жити.

Глобалізація сучасного інформаційного світу призвела до утвердження медіакультури практично в усіх галузях людського життя, у тому числі й в освітньому просторі. Сучасні інформаційні технології відіграють значну роль у формуванні ціннісних орієнтацій сучасної молоді.

Медіа освіта орієнтована на підготовку молоді до життя в нових інформаційних умовах, до повноцінного сприймання різноманітної інформації, оволодіння способами спілкування на основі сучасних інформаційних технологій, уміння критично осмислювати інформацію.

Швидкий розвиток інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) відкриває людству нові можливості в освіті, висуваючи натомість нові вимоги до навчання. Розвиток так званого «інформаційного простору» вимагає від сучасного закладу професійної освіти модифікації окремих аспектів її діяльності, які вже не задовольняють усіх потреб інформаційного суспільства.

Нові інформаційні технології навчання (ІТН) визначаються як сукупність впроваджуваних систем керування освітою і систем навчання, нових методів обробки даних, що представляють собою цілісні навчальні системи й відображення інформаційного продукту з найменшими витратами й відповідно до закономірностей того середовища, у якому вони розвиваються. Існують такі види навчання, пов'язані з ІТН, як комп'ютерне навчання й електронне навчання, за допомогою систем і устроїв електроніки. Існують два види навчання:

1.Рецептивне - сприйняття й засвоєння знань, переданих за допомогою аудіовізуальних засобів.

2.Інтерактивне - навчання при взаємодії людини й комп'ютера в діалоговому режимі .

У процесі застосування ТЗН повинне підсилюватися емоційний вплив. ТЗН повинне залучати й зберігати увагу протягом всього уроку або виховного заняття.

Однією з найголовніших переваг використання ІКТ у процесах навчання та викладання є можливість задовольнити індивідуальні потреби учнів. Інші переваги в тому, що ІКТ значно поліпшують доступ до інформації, збільшують можливості спілкування для учнів зі спеціальними навчальними потребами та фізичними вадами (дистанційне навчання), підвищують ефективність та мотивацію навчання, забезпечують нові шляхи подання інформації, які полегшують її розуміння, дають можливість для випробування власних ідей та проєктів, роблять учнів більш впевненими та здатними вирішувати проблеми самотужки.

Достоїнством комп'ютерних презентацій є збільшення темпу уроку, вони практично замінюють традиційні крейду й дошку. Всі важливі етапи уроку зафіксовані вчителем на слайдах заздалегідь, тому йому не доводиться віднімати від уроку час для записів на дошці. Ще одним позитивним моментом презентацій є постійна наявність необхідної інформації перед очами учнів, а так само повернення до потрібної інформації при необхідності на будь-якому етапі уроку. Таким чином, в учнів відразу працюють два види пам'яті (візуальна, слухова), що сприяє кращому засвоєнню нового матеріалу.

Оснащення кабінету сучасним мультимедійним устаткуванням створює основу для використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі.

Однак, викладачу, що використає ІКТ на уроках, не слід забувати, що в основі будь-якого навчального процесу лежать педагогічні технології. Інформаційні освітні ресурси повинні не замінити їх, а допомогти їм бути більш результативними. Вони дозволяють оптимізувати працю вчителя, щоб навчальний процес став більше ефективним. В адаптивній школі інформаційні технології покликані розвантажити

вчителя й допомогти йому зосередитися на індивідуальній і найбільш творчій роботі - відповідати на «каверзні» питання активних учнів, і навпаки, намагатися «розворушити», «підтягти» самих слабких і пасивних. Паралельно працюючий «автоматизований навчальний конвеєр» - це лише ще один педагогічний інструмент.

Використання аудіовізуальних засобів на уроках історії практикується досить давно, але раніше якість фото-аудіо-відеоматеріалів, їх нестача та неможливість відходу від класно-урочної системи не дозволяли викладачу використати аудіовізуальні засоби більш ефективно і продуктивно.

При використанні аудіовізуальних та мультимедійних засобів викладач повинен орієнтуватись на особистість учня, на можливість кожного учня окремо зрозуміти, осмислити і пояснити певну проблему, яка висувається вчителем за допомогою відеофільму, аудіозапису чи історичного документу. Це викликає певні труднощі, тому що не кожна дитина може це зробити. Тому досить ефективно в цьому плані застосування різних форм організації навчання, починаючи від колективної роботи, роботи в парах і групах до індивідуального навчання, це дає вчителю можливість диференціації проблеми за рівнем розвитку учнів. Інтерактивні технології створюють комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Впровадження інтерактивної навчальної діяльності ставить перед вчителем наступні завдання:

- враховувати індивідуальні особливості кожного учня;
- навчати школярів співпраці у виконанні групових завдань;
- формувати комунікативні вміння учнів;
- формувати рефлексивні компоненти навчальної діяльності: планування, аналіз, контроль, оцінку;
- стимулювати моральні переживання взаємного навчання.

Використання аудіовізуальних та мультимедійних засобів на уроках різних типів – таких як комбінований, урок-лекція, урок-семінар і особливо на нестандартних уроках (інтегрований, рольова гра, урок - КВК, урок «Брейн-ринг», «Що? Де? Коли?», «Щасливий випадок» та інші) і виховних заходах дають можливість викладачу найбільш повно врахувати особливості, інтереси, нахили,

здібності кожного учня. Безумовно в кожному нестандартному уроці є елементи традиційних уроків – сприймання нового матеріалу, його засвоєння, осмислення, узагальнення, застосування, але в незвичайних формах.

Ознайомлення учнів з новими документальними і художніми фільмами, робота з персональним комп'ютером, використання інших аудіовізуальних засобів (діапроектор, аудіомагнітофон, слайдопроектор) надає можливість викладачу зробити свої уроки більш цікавими, насиченими і продуктивними. Демонстрування відеоматеріалів викликає інтерес учнів, виникає досить стійка мимовільна увага, що обумовлена яскравістю, динамічністю, розмірами та контрастністю зображення, звуковим супроводом тощо. Саме цим пояснюється міцне запам'ятовування учнями окремих, найбільш яскравих, емоційно насичених кадрів. Утворюються передумови до формування чітких уявлень, свідомого та глибокого засвоєння знань.

Необхідність формування дослідницьких вмінь учнів актуалізує проблему достовірності і фактичної основи відео-аудіо-фотоматеріалу, в тому числі подій революції 1917 року, Громадянської війни, Великої Вітчизняної війни, подій середини ХХ ст. В художніх фільмах дуже часто можна побачити неточну реконструкцію побутових деталей, конкретних подій епохи і т.д. Крім того, тривалість кінострічок в часі і відсутність в них навчальної направленості дозволяє говорити про доцільність їх використання в учбовому процесі і для вирішення виховних завдань. Тому викладач повинен перед застосуванням відеоматеріалу ретельно його підготувати. Оптимальний хронометраж відеоматеріалів на уроці тривалістю 40-45 хвилин повинен складати 15-20 хвилин.

Для уроків різних типів і форм проведення доцільно використовувати різні види відео-матеріалу: відео-пояснення (розповідь), відео-ілюстрацію, відео-підтвердження, відео-тест тощо. Для кожного конкретного уроку викладач повинен ретельно відібрати той відеоматеріал, який відповідає меті, плану і структурі уроку. Відібраний навчальний відеоматеріал обов'язково повинен бути поділений на невеликі фрагменти (кадри), які розташовані в логічній послідовності. Окрім нової навчальної інформації, кожен відеофрагмент має також і завдання, яке

необхідно виконати після отримання інформації (це може бути питання, завдання та ін.).

Необхідність використання аудіовізуальних та мультимедійних засобів на уроках історії України та всесвітньої історії є очевидною , і кожен творчий викладач повинен застосовувати цю технологію.

Документальні матеріали

Фільми мають бути розподілені за темами, для кожного уроку потрібно вибирати окремі фрагменти, які не повинні заважати вчителю і учням у процесі проведення уроку. Кожен документальний фільм має автора з своїми поглядами, тому викладачу потрібно чітко відбирати відеоматеріал так, щоб учень міг самостійно робити висновки. Більшість документальних фільмів побудовані на архівних матеріалах, інтерв'ю сучасників та учасників подій і можуть розглядатись в якості відеоматеріалів, які дозволяють наблизитися до вирішення завдання формування дослідницьких навичок учнів. Однак, супроводжуючі ці фільми коректні, вивірені коментарі містять, як правило, готові оцінюючі твердження і висновки, які не дозволяють учням, повністю побудувати власні висновки і виступити в якості самостійних дослідників минулого. Переглядаючи певний відеоматеріал, учень може перевірити його за історичними документами, архівними дослідженнями і зробити самостійно висновки.

Документальні фільми з історії України мають ще більше недоліків, як технічних, так і змістовних. Найбільш доцільним на уроках історії України в 5-11 класах є використання 15-хвилинних фільмів з серії «Невідома Україна».

Художні фільми

Художні фільми теж є одним з найбільш цікавих засобів навчання, але тривалість художнього фільму не дає можливості викладачу показати його повністю на уроці та і немає такої потреби. Більш доцільно зробити окремі відеофрагменти з фільму, які яскраво відображають тему чи подію («Чорнобиль», «Хайтарма» та інші). Використання художніх фільмів найбільш продуктивне на нестандартних уроках (урок-рольова гра, «Що? Де? Коли?» і т.д.)

Комп'ютерна мультимедія

Особливої актуальності останнім часом у галузі освіти набувають проблеми розробки й впровадження комп'ютерно-інформаційних, зокрема, мультимедійних технологій навчання. Мультимедійні програми можуть забезпечити принципово нову якість: обмін інформацією між учнем і технічною системою проходить у діалогічній формі, сама комп'ютерна технологія забезпечує нові можливості щодо організації паралельного навчання і контролю знань, надає реальну можливість практичного впровадження індивідуалізованого навчання. Форми практичного використання мультимедійних програм можуть бути найрізноманітнішими. Мультимедійні матеріали можуть використовуватися перед вивченням навчального матеріалу як вступ до теми (зорова, слухова або зорово-слухова опора для здійснення пошукової діяльності, подальшого засвоєння учнями знань), як матеріал для самостійного опрацювання навчальної інформації, як засіб контролю та самоконтролю якості і повноти знань учнів тощо.

Робота з текстом

Використання аудіовізуальних засобів на уроках історії буде ефективніше, коли викладач застосовує роботу з історичним текстом. Ця технологія являє собою модель навчання історії, побудовану на дослідженні текстів з подальшим творчим їх використанням учнями і розвитку творчого та історичного мислення. Учасники навчального процесу, учень та вчитель, виступають як рівні. А навчання - то їх спільна діяльність, результатом якої є створення учнями власної версії історичної події. Навчання за цією технологією складається із завершених циклів – тем. Кожній темі відповідає комплекс проблем, які вирішують учні під час її вивчення. Застосування аудіовізуальних засобів при цьому просто необхідне. Безумовно, повністю відмовитись від підручника недоцільно, тому що не кожному темі можна вивчити за хрестоматійними та архівними текстами, і не кожен учень може аналізувати історичні тексти і робити самостійні висновки. Крім того, навчання без підручника має свої негативні сторони – фрагментарність знань, нестача коштів на роздрукування текстів і неможливість ознайомлення з текстами кожної теми.

Використання аудіовізуальних засобів та мультимедійних засобів є необхідною ланкою у роботі творчого викладача тому, що арсенал дидактичних можливостей аудіовізуальних та мультимедійних засобів навчання дуже великий. Стисло його можна визначити так:

- урізноманітнення форм подання інформації;
- урізноманітнення навчальних завдань;
- забезпечення зворотного зв'язку, широкі можливості діалогізації навчального процесу;
- широка індивідуалізація процесу навчання, розширення поля самостійності;
- широке застосування ігрових прийомів;
- активізація навчальної роботи учнів, посилення їх ролі як суб'єкта учбової діяльності;
- посилення мотивації навчання.

Потрібно відмітити, що найбільш ефективне формування дослідницьких вмінь учнів на уроці, передбачає крім дотримання загальних вимог щодо використання аудіовізуальних засобів в процесі навчання, дотримання додаткових вимог:

- по перше, уроки-пари з відповідної теми;
- по-друге, використання і сполучення завдань трьох типів: репродуктивного, продуктивно-пізнавального і проблемного.
- по-третє, врахування рівня підготовки учнів до сприйняття аудіо-відеоматеріалів при винесенні тих чи інших питань на обговорення.

Побудована таким чином робота сприяє розвитку учнівських компетенцій, дозволяє сформувати в учнів наступні дослідницькі вміння і навички:

- робота з аудіовізуальними засобами, як зі специфічним історичним джерелом;
- спостереження і аналіз історичних подій;
- формування гіпотези;
- використання набутих знань на практиці і в галузі інших споріднених з історією предметів. Найбільш підготовлені учні можуть узагальнити матеріал і скласти доповіді, написати реферати.

1.3. Дидактичні особливості організації уроків суспільно-гуманітарних дисциплін з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Під час підготовки до уроку кожен сучасний викладач має визначитися: «Чи потрібно використовувати комп'ютер на цьому уроці? На якому саме етапі уроку використання комп'ютера буде найбільш доцільним?»

Роботу учнів за комп'ютерами слід чергувати з іншими видами навчальної діяльності. Не є обов'язковим також використання комп'ютерів всіма учнями одночасно, інколи достатньо одного комп'ютера і підключеного до нього мультимедійного проектора. Не завжди слід прагнути до того, щоб весь матеріал, який передбачено опрацювати на уроці, супроводжувався використанням ІКТ. Важливішим видається інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у вибрані етапи традиційного подання матеріалу, яка допомагає збагатити урок, показати паралельні рішення, здійснити узагальнення, стимулювати уяву учнів, виконати експеримент, прискорити процес навчання.

За допомогою ІКТ викладач може скласти різні програмні продукти, які можна використовувати на різних етапах уроку. Також кожен педагог може використовувати стандартні програми пакету Microsoft Office, який включає в себе, крім відомого всім текстового процесора Word, ще й систему баз даних Access і електронні презентації PowerPoint. Застосування різноманітних баз даних та Інтернет-сервісів, використання готових програм (енциклопедії, програмно-педагогічні засоби тощо) - це далеко не всі прийоми використання ІКТ, які удосконалюють та підвищують ефективність навчального процесу та дозволяють перевірити знання та уміння учнів.

Зміст навчального предмету, можливості комп'ютерних програм, різний фаховий рівень підготовки викладачів у галузі інформаційно-комунікаційних технологій визначають методичні прийоми використання комп'ютера. Вирішальне значення також мають вікові особливості учнів.

Досвід застосування комп'ютера у процесі навчання дозволяє сформулювати деякі загальні принципи, яких слід дотримуватися при плануванні та проведенні уроків на виховних заходів з суспільно-гуманітарних дисциплін з використанням ІКТ:

1. Адаптивності: використання комп'ютера потрібно пристосовувати до індивідуальних особливостей учнів.

2. Керованості: у будь-який момент вчитель повинен мати можливість скорегувати процес навчання.

3. Інтерактивності і діалогового характеру навчання.

4. Оптимального поєднання індивідуальної та групової роботи.

5. Підтримання стану психологічного комфорту учня при спілкуванні з комп'ютером.

Викладач сам обирає на якому етапі уроку використовувати ІКТ: при поясненні (введенні) нового матеріалу, узагальненні, повторенні, перевірці та корекції знань, умінь, навичок школярів. При цьому комп'ютер як інструмент в руках викладача може виконувати наступні функції:

1. Джерела навчальної інформації.
2. Наочного посібника.
3. Тренажера.
4. Засобу діагностики і контролю.
5. Засобу підготовки та зберігання навчального матеріалу.
6. Обчислювальної машини та програвача.

Технологія взаємодії та поєднання зусиль викладача та роботи учнів на комп'ютерах залежить від типу уроку. Наприклад комбінований урок з використанням комп'ютерів може бути наступним:

1. Звучить тема, яка буде розглядатись на уроці, але учнів попереджають про те, що для вивчення нової теми необхідно перевірити, як вони засвоїли попередній матеріал. Після цього частина учнів починає працювати за комп'ютером, а з рештою працює викладач (фронтальна бесіда, самостійна робота, диктант).

2. Після оголошення теми, плану уроку та мотивації навчальної діяльності викладач переходить до наступного етапу уроку — пояснення нового матеріалу. Кращі учні можуть вивчати новий матеріал за комп'ютером, а з рештою учнів працює вчитель.

3. Опрацювавши новий матеріал, викладач та учні переходять до нового

етапу уроку — первинного осмислення вивченого матеріалу. Тут, знову ж таки, група учнів може працювати за комп'ютером самостійно, а з рештою класу може працювати викладач.

Учні за комп'ютером можуть виконувати завдання, складені за щойно опрацьованим матеріалом. У разі виникнення проблем викладач бачить, на що варто звернути увагу під час повторення даної теми на наступному уроці. Наприкінці заняття, викладач підбиває підсумки, школярі отримують домашнє завдання.

Щоб зробити комбінований урок в комп'ютерному кабінеті більш ефективним, можна поділити учнів на групи, які будуть працювати по черзі. Перша група створюється на етапі перевірки знань, отриманих на попередньому уроці. У цю групу можуть входити учні з будь-яким рівнем навчальних досягнень. Друга – на етапі вивчення нового матеріалу. У цю групу входять учні з високим рівнем навчальних досягнень. Третя – на етапі перевірки нових знань, отриманих на цьому уроці. Тут можуть знаходитися учні з різними здібностями.

Отже, використання ІКТ на уроках історії дозволяє підвищити ефективність навчання, поліпшити аналіз та оцінювання знань учнів, збільшити кількість часу для надання допомоги учням. Проте ефективне впровадження в навчальний процес ІКТ не завжди забезпечується в межах традиційної системи організації навчальної діяльності, а тому може вимагати змін форм його організації.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІКТ НА УРОКАХ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасний етап розвитку світової цивілізації визначається як перехід від індустріального до інформаційного суспільства, появу якого пов'язують з інформаційною революцією, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які радикально змінюють суспільне життя. Потужний потік нової інформації, реклами, застосування комп'ютерних технологій на телебаченні, розповсюдження ігрових приставок, електронних іграшок і комп'ютерів вносять свої корективи у процес навчання і виховання учнівської молоді. У зв'язку з цим особливого значення набуває переорієнтація мислення сучасного педагога на усвідомлення принципово нових вимог до його фахової діяльності, готовність використовувати ІКТ як допоміжний навчальний ресурс.

Законами України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», «Про вищу освіту», Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті та іншими офіційними документами передбачається забезпечення ефективного впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій на всіх освітніх рівнях усіх форм навчання з метою підготовки конкурентоспроможних фахівців. Зокрема у Національній доктрині розвитку освіти в Україні зазначено: «пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних ІКТ, що забезпечують подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві».

Запровадження в навчально-виховний процес Славутського професійного ліцею інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) є вимогою часу. Без їх використання забезпечити рівний доступ до якісної освіти для всіх учнів неможливо. Сучасний педагог просто зобов'язаний уміти працювати з сучасними засобами навчання хоча б заради того, щоб забезпечити одне з найголовніших прав - право на якісну освіту.

Для людини, яка живе в рамках сучасної цивілізації, комп'ютер став незмінним помічником у навчанні, роботі та відпочинку. Зрозуміло, що невід'ємним атрибутом він став для мене як для викладача історії, адже дозволяє оптимізувати мою працю, впорядкувати і зберігати велику кількість матеріалу і готових розробок уроків. Я отримую необмежені можливості у виготовленні роздавальних друкованих матеріалів до уроків з урахуванням цілей і завдань навчання та індивідуальних особливостей учнів.

Провідною метою застосування ІКТ на уроці історії є досягнення більш глибокого осмислення навчального історичного матеріалу, образне сприйняття, посилення емоційного впливу історії на особистість учня, його «занурення» в досліджувану епоху. Це відбувається за рахунок карт, схем, навчальних картин, відео- та аудіокоментарів, представлених в електронному варіанті. Внаслідок використання ІКТ на уроках історії:

- збільшується можливість використання наочних матеріалів;
- підвищується ефективність роботи викладача і учня;
- встановлюється міжпредметний зв'язок з основами інформатики та обчислювальної техніки;
- стає можливою організація проектної діяльності учнів під керівництвом викладача, спрямована на створення електронних навчальних продуктів;
- змінюється ставлення до комп'ютера: учні починають сприймати його як інструмент для роботи в будь-якій галузі людської діяльності, а не як цікаву іграшку.

Завдяки поєднанню традиційних педагогічних технологій та ІКТ вдається зробити урок більш насиченим та цікавим.

Під час підготовки до уроку я спочатку визначаюся: «Чи треба використовувати комп'ютер на цьому уроці? На якому саме етапі уроку використання комп'ютера буде найбільш доцільним?» Комп'ютер використовую на всіх етапах навчального процесу: при поясненні нового матеріалу, узагальненні вивченого, повторенні, перевірці знань учнів. При цьому комп'ютер як інструмент в моїх руках виконує різноманітні функції та виступає в якості:

- 1) джерела навчальної інформації;

- 2) наочного посібника;
- 3) тренажера;
- 4) засобу діагностики та контролю рівня засвоєння учнями теми уроку;
- 5) засобу підготовки та зберігання навчального матеріалу.

Отже, специфіка ІКТ полягає в тому, що вони представляють нам, користувачам - викладачу і учням - величезні можливості. Використання комп'ютерів посилює інтерес до предмету, дозволяє мені заощадити масу часу, який раніше витрачав на крейдяні записи і малюнки на дошці. А це вкрай важливо, враховуючи те, що на уроках історії часто використовується різноманітний, часто досить об'ємний текстовий матеріал: фрагменти з документів, наукових праць, вислови політиків, мислителів, коротко сформульовані основні ідеї, узагальнюючі висновки (хоча повністю не відмовився від роботи біля дошки). Будь-який матеріал я можу занести на файл і в потрібний момент використати на уроці. Унікальні можливості комп'ютера використовую при складанні зведених текстових таблиць, схем, конспектів, які збираю у тематичні роздаткові папки, що дозволяють заощаджувати час уроку. Взагалі, комп'ютер - це універсальний технічний засіб навчання, який впорядковано дозволяє зберігати величезну кількість матеріалу і готових розробок уроків.

Значне місце у підготовці до уроків приділяю розробці різноманітних презентацій, використовуючи програму Power Point. Готова продукція дозволяє відмовитися від всіх інших видів наочності і максимально зосередити увагу на ході уроку, тому що в потрібний момент простим натисканням на кнопку миші показую учням необхідний матеріал - портрет історичного діяча, важливу дату, яку необхідно обов'язково запам'ятати, новий історичний термін, схему, таблицю і т.д. Також ефективним є використання розроблених психологічних безтекстових презентацій, що супроводжуються музикою та несуть емоційне навантаження - наприклад, «Голодомор 1932-1933 р.», «Політичні репресії», «Друга світова війна», «Крути», «Афганістан», «Голокост» та ін.

Великим плюсом для викладача при підготовці презентації вважаю можливість змінити текст, фотографію, малюнок, оформлення і враховувати вікові особливості

учнів та рівень підготовленості учнівської групи, тобто, крім фахових знань презентації відображають ще й творчість педагога, вміння зробити навчальну інформацію доступною для учнів, пізнавальною, цікавою та естетично оформленою.

Презентації створюють і самі учні - найбільш підготовлені й зацікавлені у глибокому засвоєнні знань. Для цього провожу з ними дослідницьку роботу, рекомендую джерела інформації, націлюю, на які саме аспекти теми звернути увагу. Створення власної презентації стає процесом індивідуальної творчості учнів, формується їх вміння викладати особисту позицію і відстоювати свою точку зору, а також учні набувають досвід публічних виступів, що стане їм у пригоді в майбутньому. Учнівські презентації є незамінними у позаурочній діяльності - для різного роду проектів, виховних заходів, засідань історико-краєзнавчого гуртка, який діє у нашому ліцеї під назвою «Кліо».

Використання відеоджерел також дозволяє зробити урок історії більш цікавим і динамічним, «перенести» учнів в обстановку певної історичної епохи, створити ілюзію присутності, співпережиття, сприяє становленню яскравих уявлень про минуле, посилює інтерес учнів до предмету. Цікавою і оптимальною для використання на уроках є науково-пізнавальна програма «Невідома Україна», яка складається з 108-ми 15-хвилинних серій і охоплює період від найдавніших часів до початку 1990-х рр. Фільми присвячені українській нації, історії, науці і техніці, культурі, українським звичаям і традиціям. До 20-річного ювілею незалежності створено серію 5-хвилинних відеофільмів «Україна: 20 кроків до мрії», фрагменти або й цілі серії з яких дуже яскраво вписуються в пояснення навчального матеріалу з відповідних тем. Історичні портрети визначних діячів всесвітньої та вітчизняної історії гарно доповнюють кількахвилинні відеофрагменти з серії «Історія успіху». Готуючись до уроків або виховних заходів я обов'язково звертаюся до вище згаданих джерел, тому що навчальна інформація, отримана з них, краще сприймається і засвоюється учнями, а також спонукає їх до самостійної творчої роботи над навчальним матеріалом – вони й самі створюють цікаві презентації, знаходять відеофільми.

Фільми з будь-якої історичної тематики використовую як на уроках, так і в позаурочній роботі з предмету. Але потрібно пам'ятати, що переважна більшість відеофільмів створюється людьми, які далекі від викладання історії, тому відеоджерела мають відповідати певним критеріям:

- відповідність джерел програмі з історії;
- інформаційна насиченість відео- та аудіопотоку;
- естетика виконання.

Необхідність формування дослідницьких вмінь учнів актуалізує проблему достовірності і фактичної основи відео-аудіо-фотоматеріалу, в тому числі подій революції 1917 р., громадянської війни, Другої світової війни, подій середини ХХ ст. Для кожного конкретного уроку ретельно відбираю той відеоматеріал, який відповідає меті, плану і структурі уроку. Відібраний навчальний відеоматеріал обов'язково повинен бути поділений на невеликі фрагменти (кадри), які розташовані в логічній послідовності. Показ відеофільмів на уроці супроводжую низкою питань, що мають розвивальний характер.

Використання аудіовізуальних та мультимедійних засобів на уроках різних типів – таких як комбінований, урок-лекція, урок-семінар, урок-дослідження і особливо на нестандартних уроках (інтегрований, рольова гра, урок «Брейн-ринг» та ін.) і виховних заходах дають можливість найбільш повно врахувати особливості, інтереси, нахили, здібності кожного учня.

Специфікою використання відеоджерел є те, що їх можна використовувати на всіх етапах уроків. Після перегляду фільму учні можуть самостійно висвітлювати певні питання при підготовці до уроку, обмінюватися думками, готувати презентації, працювати з історичними джерелами.

Як викладача історії, мене надихає той факт, що в Україні останнім часом почала розроблятися велика кількість мультимедійних продуктів: енциклопедії, навчальні програми, електронні карти, атласи, віртуальні екскурсії по музеях та інше. Існуючі на сьогоднішній день навчальні комп'ютерні програми з історії можна поділити на такі групи:

- мультимедійні енциклопедії;

- Internet - сторінки (наприклад «Історія»);
- тестувальні програми ;
- пояснювальні програми.

Отже, інформаційні технології дозволяють істотно оптимізувати процес навчання історії. Він стає більш цікавим, емоційно насиченим, динамічним і наочним. Використання нових інформаційних технологій здатне істотно поглибити зміст матеріалу, а застосування нетрадиційних методик навчання може зробити помітний вплив на формування практичних умінь і навичок учнів в освоєнні історичного і суспільствознавчого матеріалу. Комп'ютерна технологія дає можливість індивідуалізувати і диференціювати навчальний процес, реалізувати його творчий характер, організувати гнучке управління навчальною діяльністю, активізувати навчання. Але при цьому слід мати на увазі, що комп'ютер ніколи не зможе повністю замінити вчителя:

- по-перше, викладач зможе зацікавити учнів, викликати допитливість, завоювати довіру;
- по-друге, він може спрямувати їх увагу на ті або інші важливі аспекти предмету, який вивчається;
- по-третє, тільки педагог зможе відзначити їх старанність та знайти шляхи спонукання до навчання.

Педагог завжди повинен бути творчою особистістю – тільки такими ми будемо цікавими для наших учнів!

ВИСНОВКИ

Процес організації навчання учнів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій на уроках суспільно-гуманітарних дисциплін дозволяє:

- зробити цей процес цікавим, з одного боку, за рахунок новизни і незвичності такої форми роботи для учнів, а з іншого, зробити його захоплюючим і яскравим, різноманітним за формою за рахунок використання мультимедійних можливостей сучасних комп'ютерів;

- ефективно вирішувати проблему наочності навчання, розширити можливості візуалізації навчального матеріалу, роблячи його більш зрозумілим і доступним для учнів вільно здійснювати пошук необхідного школярам навчального матеріалу у віддалених базах даних завдяки використанню засобів телекомунікації, що надалі буде сприяти формуванню в учнів потреби в пошукових діях;

- індивідуалізувати процес навчання за рахунок наявності різнорівневих завдань, самостійно працювати з навчальним матеріалом, використовуючи зручні способи сприйняття інформації, що викликає в учнів позитивні емоції та формує позитивні навчальні мотиви;

- самостійно аналізувати і виправляти допущені помилки, коригувати свою діяльність завдяки наявності зворотного зв'язку, в результаті чого удосконалюються навички самоконтролю;

- здійснювати самостійну навчально-дослідну діяльність (моделювання, метод проектів, розробка презентацій, публікацій тощо), розвиваючи тим самим у школярів творчу активність.

Швидкість зміни інформації у сучасному світі настільки висока, що гостро постає питання формування в учня оптимальних комплексів знань і способів діяльності, формування інформаційної компетентності, що забезпечить універсальність її освіти. Підвищення якості освіти визначається використанням нових методів і засобів навчання. Активне навчання потребує залучення учнів у навчальний процес.

У розв'язанні цих проблем важливе місце відводиться комп'ютерному програмному забезпеченню освітнього процесу в цілому, а отже і мультимедійним технологіям зокрема. Мультимедійною називають технологію, яка окреслює порядок розробки, функціонування та застосування засобів обробки інформації.

Досить широке поширення мультимедійних проекторів дозволяє значно збільшити наочність за рахунок використання вчителем в ході уроку презентацій. Досвід організації учбового процесу по описаних моделях активного використання інформаційно-комунікаційних технологій в школі дозволяє говорити про високу міру ефективності поєднання використання сучасних інформаційних технологій і посібників, що передбачають пізнання через діяльність.

Застосування мультимедійних технологій різко підвищує ефективність активних методів навчання для всіх форм організації навчально-виховного процесу: на уроках під час самостійних, практичних та контрольних робіт, на всіх етапах проведення уроку, у ході проведення виховних та позаурочних заходів.

Організація навчання суспільно-гуманітарних дисциплін з використанням ІКТ надає викладачу не тільки високоякісну наочність, а й створює нові підходи й можливості до зацікавлення учнів предметом, формування предметних компетентностей з суспільно-гуманітарних дисциплін, правосвідомості учнів і законослухняної поведінки, сприяє формуванню інформаційної грамотності учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баханов К.О. Інтерактивне навчання // Історія в школах України. – 1998. - №2. – С.31-36.
2. Дрібниця В.О. Використання комп'ютера на уроках суспільно-гуманітарних дисциплін.// Історія і правознавство. - 2005. - №14 - с.4-5.
3. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: Метод. посібник / Благодійна організація "Вчителі за демократію та партнерство" / О.Пометун (авт.-уклад.). – К., А.П.Н., 2002. – 135с.
4. Комаров Ю.С. Використання мультимедійного комплексу у викладанні історії // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2004. – №2. – с.11 – 14.
5. Охредько О.М. Історія та комп'ютер.// Історія в школі.-2000.-№5.-С.22-25.
6. Охредько О.М. Комп'ютер на уроках історії.// Історія в школах України.-2001.-№4.-С.23-26.
7. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. - метод. посібник. - К.: АПН, 2003. - 192с.
8. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посібник. - К.: АПН, 2004. - 136з
9. Родигіна Й.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. – Харків:Основа, 2005. - 96с.
10. Сучасний урок: Панорама методичних ідей: наукове видання / упоряд. Н.І. Харківська. – Харків : Основа, 2004. – 128 с.
11. Фоменко А.В. Деякі підходи до розробки і створення навчальних комп'ютерних програм з історії.// Історія в школах України. - 2003. - №1. - с.21-26.
12. Фоменко А.В., Пометун О.І. Сучасні комп'ютерні навчальні програми з історії та підходи до їх використання на уроках.// Історія в школах України. - 2003 - №3. – с.15 – 21.

Виховний захід

***Ігри патріотів: «Всім серцем любіть Україну свою, - і вічні
ми будемо з нею!»***

Мета: збагатити знання учнів про Україну, про усну народну творчість; формувати громадянськість і патріотизм в підростаючому поколінні; любов і відданість своїй Вітчизні; розвивати логічне мислення, вміння працювати в групах; виховувати почуття поваги та шани до будівників української державності.

Обладнання: картки із завданнями для команд, назви команд, відеоролики, мультимедійна презентація, музичний супровід.

Хід заняття:

Вступна частина. (слайд 1)

Викладач. Де зелені хмари яворів

Заступили неба синій став,

По стежині сонце я зустрів,

Привітав його і запитав:

Всі народи бачиш ти з висот,

Всі долини і гірські шпилі.

Де ж найбільший на землі народ?

Де ж найкраще місце на землі?

Сонце усміхнулося здаля:

Правда, все я бачу з висоти.

Всі народи рівні. А земля

Там найкраща, де родився ти!

Викладач (Слайд 2)

Вітаємо всіх на інтелектуальній грі патріотів: «Всім серцем любіть Україну свою, - і вічні ми будемо з нею!» Як справжні патріоти команди доведуть, що державі потрібні високоінтелектуальні громадяни, тому їм пропоную пройти такі тури(СЛАЙД 3):

1. Представлення команд.
2. «Подорожуємо Україною»
3. «Язик до Києва доведе»
4. «У рідному краї і серце співає»
5. «Вірю, не вірю»

В нас присутнє журі, яке буде оцінювати вашу роботу. Вітаємо, шановних

Отже розпочинаємо турнір. Перше завдання представлення, воно включає в себе (Слайд 4)

- Назву
- Девіз
- Коротке повідомлення про назву команди.

Тож запрошуємо капітанів.

Шановне журі, оцініть домашнє завдання команд. (2 бал)

Тур 2 «Подорожуємо Україною» (слайд 5)

Кожне місто має своє історичне минуле і славне сучасне. Завдання 1 «Відгадай місто».

- (Слайд 6) Назва якого міста пов'язана з іменем відомого українського поета? (Івано-Франківськ)
- (Слайд 7) Назва якого міста пов'язана з назвою царя звірів? (лев-Львів)
- (Слайд 8) Місто, що знаходиться за порогами Дніпра? (Дніпропетровськ)
- (Слайд 9) В якому місті України знаходиться найбільша площа Європи? (Харків)

Пам'ятки культури є в різних куточках України. Кожна місцевість своєрідна і має на своїй території пам'ятки сивої давнини. До цих пам'яток крокують туристи.

Завдання 2 «Ми – туристи»

Я показую і називаю культурно-історичну пам'ятку, а ви по черзі називаєте місто або область, в якому вона знаходиться. Почнемо із команди № __

- (Слайд 10)Софіївський собор (Київ)
- (Слайд 11)Театр опери та балету ім.І.Франка (Львів)
- (Слайд 12)Потьомківські сходи (Одеса)
- (Слайд 13)Почаївська Лавра (Тернопільська обл..)
- (Слайд 14)Острів Хортиця (Запорізька обл..)
- (Слайд 15)Спасо-Преображенський собор (Суми)
- (Слайд 16)Золоті ворота (Київ)
- (Слайд 17)Луцький замок (Луцьк)

ТУР 3 «Язик до Києва доведе»

- Капітани, прошу обрати одного з учасників команди, завданням якого буде показати слова по черзі без слів лише за допомогою міміки та жестів, учасники мають здогадатися як найбільше слів на протязі трьох хвилин.. (За кожне відгадане слово 1 бал.)Тож перша команда, запрошуємо вашого учасника

(учасник виходить до дошки, викладач показує картинки з написаними словами Додаток 1)

Команда 1: президент, патріот, тризуб, гімн, вишиванка, мак, Карпати

Команда 2: Україна, прапор, калина, рушник, козак, борщ, гопак.

ТУР 4 «У рідному краї і серце співає»

- Всі знають, що українська нація – співоча нація! Тож отримуйте мелодійне завдання. Прошу капітанів обрати по одному учаснику, який буде слухати українську народну пісню, а потім вам, на мові жестів показувати її, ваше завдання за 1 хвилину здогадатися, що це за пісня.(3 бали за виконане завдання)

(1 команда: «Варенички»)

(2 команда: «Підманула»)

- Журі, підраховує бали.

ТУР 5 «Вірю, не вірю»

I команді пропонуються твердження, вам необхідно визначити, чи відповідає це твердження дійсності.

- Наша країна святкує День незалежності 24 серпня. (вірю)
- Область, у якій ми живемо, розташована на півдні України. (не вірю)
- У твоєму місті знаходиться пам'ятник І Франко. (не вірю)
- Найбільша річка України – Дністер (не вірю)
- Географічний центр Європи знаходиться в Україні (вірю)
- Українці, а саме конструкторське бюро Антонова, розробили літак із найбільшою у світі вантажопідйомністю — Ан-225 «Мрія» (вірю)

II команді

- Область, у якій ми живемо, називається Волинська. (не вірю)
- Конституція України була прийнята 26 червня 1996 року (не вірю)
- Найстарішим навчальним закладом Східної Європи вважається Києво-Могилянська академія (вірю 1615 р.)
- Одна з найвідоміших у світі різдвяних пісень — це «Щедрик», народна пісня, записана українським композитором Миколою Леонтовичем. (вірю)
- Україна посідає четверте місце у світі за кількістю громадян з вищою освітою. (вірю)
- Ім'я першого президента України – Кучма (не вірю)

Заклучна частина.

Україна – це отча земля, рідний край, де ви народилися. Це ваше місто і село. Це куточок, де вам найкраще. Недарма каже прислів'я «Всюди добре, а вдома – найкраще». Пісня

Нагородження переможців

«РОЗРОБКА УРОКУ ІЗ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ІКТ»

Тема: Формування тоталітарних режимів в країнах Європи

МЕТА:

- ✓ з'ясувати причини виникнення тоталітарних режимів;
- ✓ визначити суть тоталітаризму і показати його безперспективність для соціально-політичного й економічного розвитку країни;
- ✓ формувати вміння аналізувати історичний матеріал, користуватися науковою термінологією;
- ✓ розвивати в учнів пріоритет загальнолюдських цінностей, ідеї громадянського суспільства;
- ✓ виховувати почуття гуманності.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

- наприкінці уроку учні повинні знати та пояснювати поняття «тоталітаризм», «фашизм», «нацизм», «більшовизм»;
- показувати на карті кордони Німеччини, Італії, СРСР;
- розкривати передумови та причини встановлення тоталітарних режимів в країнах Європи;
- визначати головні ознаки тоталітаризму;
- давати власну оцінку тоталітаризму.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ:

- **Тоталітаризм**(від пізньолатинського *totalis* - весь, цілий, повний) - одна з форм політичного режиму, що характеризується повним (тотальним) контролем держави над всіма сферами життя суспільства, ліквідацією конституційних прав і свобод, репресіями стосовно опозиції
- **Фашизм**(італ. *fascismo*, від італ. *fascio* — зв'язка, об'єднання) — спочатку самоназва правого руху в Італії під Беніто Муссоліні. Форма правління та

радикальна авторитарна, характерними ознаками якої є сильний культ особистості, мілітаризм, тоталітаризм, імперіалізм та ідея постійної війни і панування.

- **Національний соціалізм, або ж Націонал-соціалізм (нім. Nationalsozialismus, скорочено нацизм)** — політична ідеологія, яка була економічною і політичною доктриною Третього рейху, має багато спільного із фашизмом і зазвичай класифікується як один з його різновидів.

- **Більшовизм** (від слова більшовик) — це революційна марксистська течія політичної думки і політична партія, сформулювалася у 1903 році в результаті боротьби російських революціонерів-марксистів, очолюваних В. І. Леніним, за створення революційної партії.

- **Шовінізм** – один з різновидів націоналізму, проповідь винятковості та зверхності однієї нації над іншими, розпалювання міжнаціональної ворожнечі.

- **Расизм** – сукупність антинаукових поглядів і тверджень про існування «вищих рас», які творять культуру, і «нищих рас», які не здатні до культурного прогресу. Служить обґрунтуванням масового винищення людей.

Обладнання: опорний план-конспект, політична карта світу, мультимедійна дошка.

СТРУКТУРА УРОКУ

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів.

IV. Вивчення нового матеріалу.

V. Закріплення нових знань і вмінь учнів.

VI. Підсумки уроку.

VII. Домашнє завдання.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент (2хв.).

II. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів.

«Продовжить речення»:

1. 1 серпня 1914 року .. розпочалася I світова війна.

2. Ворогуючими військово – політичними блоками були ... Антанта і Троїста угода.
3. Головною причиною війни було... боротьба за колонії, рики сировини та збуту товарів.
4. Війна закінчилася перемогою ... країн Антанти.
5. На Паризькій конференції були підписані договори з ... Німеччиною, Австрією, Угорщиною, Болгарією, Туреччиною.
6. Після I світової припинили існування імперії... Російська, Німецька, Австро – Угорська, Османська.
7. На Вашингтонській конференції були прийняті рішення ... про розподіл сфер впливу на Далекому Сході, Тихому океані, щодо морських озброєнь.
8. Головним питання на Генуезькій і Гаазькій конференціях було ... російське, яке так і не було вирішено.
9. Країнами ізгоями на міжнародній арені були ... СРСР та Німеччина.
10. Зближення Росії та Німеччини відбулося в Рапалло, встановлені дипломатичні відносини, підписані торгівельні угоди, країни відмовилися від взаємних матеріальних претензій.
11. Причиною окупації Рурської області військами Франції та Бельгії було неспроможність Німеччини сплачувати репарації.
12. «План Дауеса», прийнятий у 1924 р., був направлений на ... оздоровлення економіки Німеччини та зміцнення німецької марки.
13. За «планом Юнга» було зменшено розмір німецьких репарацій, а війська союзників виводилися з Рейнської зони раніше на п'ять років.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів.

На цьому уроці буде розглянуто суть тоталітарних режимів, розкрито передумови та причини встановлення тоталітаризму в різних державах. Показано головну рису тоталітарних режимів – **заперечення абсолютної цінності людської особистості.**

IV. Вивчення нового матеріалу:

1. **Передумови виникнення тоталітарних режимів.**

Робота над формуванням понять.

Тоталітаризм (від пізньолатинського *totalis* - весь, цілий, повний) - одна з форм політичного режиму, що характеризується повним (тотальним) контролем держави над всіма сферами життя суспільства, ліквідацією конституційних прав і свобод, репресіями стосовно опозиції.

Термін «тоталітаризм» запроваджено ідеологом італійського фашизму Дж. Джентіле у 20 – х рр. XX ст. та введено в політичний лексикон лідером італійських фашистів Б.Муссоліні для характеристики свого режиму.

Розповідь вчителя.

Установлення в міжвоєнний період тоталітарних режимів у цілій низці держав не було випадковим. Початок XX ст. приніс людям чимало розчарувань і страждань: економічні кризи, повстання революції і, нарешті, світова війна. Версальсько – вашингтонська система виявилася неефективною, принизливою для деяких країн.

Передумови виникнення тоталітаризму:

- Важкі наслідки війни, особливо для Німеччини.
- Зростання нестабільності в суспільстві, економічні, політичні, соціальні конфлікти на тлі розорення господарств.
- Криза влади (демократії), неспроможність узяти ситуацію під контроль звичайними методами.
- Поширення ідей шовінізму і расизму (Німеччина), сильної держави, в якій інтереси нації і держави будуть вищими від інтересів окремої людини.
- Світова економічна криза, з якої деякі країни виходили не шляхом проведення реформ і збереження демократії, а шляхом встановлення тоталітарних режимів.
- Тоталітаризм зароджується з особливостей внутрішнього розвитку країн, але завжди заперечує свободу і гідність людини.

2. Основні ознаки тоталітарних режимів.

Розповідь вчителя

Науковці висловлюють різні думки щодо різновидів тоталітарних режимів. Одні поділяють його на правий (фашизм, нацизм) і лівий (більшовизм або сталінізм).

Інші говорять про тоталітаризм радянського і німецького зразків. У цілому ж всі названі режими мають спільні риси, які найвиразніше проявилися в період між Першою і Другою світовими війнами.

Учні занотують основні ознаки в зошити.

Ознаки тоталітарних режимів:

- **Існування офіційної й обов'язкової для всіх ідеології, у центрі якої - уявлення про «ідеальне» суспільство.**

Розчарування в демократії дає плідний ґрунт для зародження ідеї про «ідеальне суспільство». Навколо цієї ідеї згуртовується вся нація, наполегливо працює, їде на жертви, страждає и все це для майбутнього «щастя». В СРСР – це «світова комуна», в Німеччині «Тисячорічний Рейх», в Італії – «Римська імперія».

- **Існування в країні єдиної масової партії, керованої, як правило, однією людиною.**

Партія в тоталітарній країні будується на військовій дисципліні на манер середньовічних рицарських орденів, вона повинна втілювати в життя головну ідею. Партія стоїть над державними структурами і контролює всі сфери суспільного життя.

- **Панування партійної і державної еліти.**

Жоден тоталітарний режим не міг би здійснити свою політику самотужки, тому до управління залучаються широкі маси. Ці люди наділені недоступними для інших правами і привілеями, вони складали своєрідну касту. Проте й їх ніколи не допускали вищих ешелонів влади, гуртуючи біля підніжжя владного Олімпу, на якому були вождь та найближче оточення. У цьому середовищі діяли особливі писані і неписані закони, панувала кругова порука й чіткий поділ на ранги. Ієрархія була відшліфована до дрібниць. Залежно від того, наскільки близько стояв до вождя чиновник, такий ранг він мав. Практично не існувало таких злочинів, на які не йшли такі люди задля збереження свого положення.

- **Практично повна монополія на інформацію.**

Інформація формує свідомість. Тому режим встановлює абсолютний контроль усіх джерел інформації. А ні перські царі, а ні фараони не мали таких

можливостей впливати на кожну особистість. У вождів ХХ ст.. були преса, радіо, кіно, телебачення, які могли цілодобово впливати на розум і почуття людей.

«Я зрозумів, що таке фашизм: це коли добровільно і за маленьку зарплату пишеш зворотне тому, що хочеш».

М. Веллер

● **Усебічний вплив на особистість через родину, школу, ЗМІ, громадські організації, які перебувають під контролем держави.**

Завдяки всебічному впливу на особистість, тоталітарний режим сформував особливий тип людини – «гомо тоталітарікус» зцілком певними рисами:

- ❖ віра в ідеальне суспільство,
- ❖ патологічна агресивна прихильність до авторитету,
- ❖ розрив з минулим,
- ❖ зневага до інтелекту,
- ❖ некритичне ставлення до дійсності,
- ❖ покірність, схиляння перед силою і владою, шаблонне мислення, фанатизм.

● **Контроль партії і держави над економікою.**

Тоталітарні режими у міжвоєнний період встановлюють цілковитий контроль над провідними галузями господарства. Це робилося для того, щоб досягти самозабезпечення як для внутрішньої стабільності режимів, так і для військових потреб. Планова модель економіки, розроблена в СРСР, п'ятирічні плани розвитку народного господарства, стали в нагоді і в Німеччині, і в Італії. Хоча останні не посягали на приватну власність, підприємці і робітники були поставлені в такі умови, що змушені були обслуговувати режим. В умовах кризи планова модель економіки давала певні позитивні результати.

● **Культ особи вождя.**

Свічення №3, ст.. 130.

«Заключні слова Муссоліні потонули в дикому потоці захоплених вигуків, у дедалі зростаючому, безперервному, завиваючому скандуванні: «Дуче! Дуче! Дуче!», в істеричному гвалті жінок, у криках, повних захвату і запевнень у вірності до

гробової дошки... «Він подібний до бога», - сказав один з «бонів», спостерігаючи, як він стоїть на балконі з олімпійською непорушністю, «Ні, він не подібний до Бога, - зауважив хтось поряд з ним. – Він і є Бог»».

Фюрер, батько народів, дуче, «великий керманіч», уся влада концентрується в його руках. Він наділений рисам, проводиря, за яким потрібно слідувати. Уся пропагандистка машина працює над створенням образу, возвеличенні персони, а разом з цим – ідеї, яку він уособлює. Сотні тисяч прижиттєвих скульптур, портретів, біографій, легенд і міфів повинні були викарбувати в свідомості народу переконання, що він є втіленням їх самих. Ті ж, хто мав сумнів щодо вождя або системи, ставали ворогами не тільки диктатора, а й кожного громадянина.

- **Терор як засіб досягнення мети.**

«Лише свічки і мило були німецького походження. Чомусь і мило і свічки були схожі — якоюсь примарною прозорістю. Англійці не могли знати, що і свічки і мило були зроблені з жиру знищених євреїв, і циганів, і бродяг, і комуністів, і всяких інших ворогів, фашистської держави. Такі справи».

Курт Воннегут. Бійня номер п'ять, або Хрестовий похід дітей.

Створення апарату масового терору, політичне насильство, репресії, масові арешти та розстріли, концентраційні табори створювало атмосферу тотального страху, підозрілості в масах. А таким народом зручно керувати й спрямовувати, нав'язувати панівну ідеологію. В такому суспільстві виховується ненависть й агресія до внутрішніх і зовнішніх ворогів: у фашистів – євреї і комуністи; у комуністів – куркулі, саботажники, «вороги народу», «троцькісти» та інші.

- **Прагнення до нав'язування своєї ідеології іншим народам.**

Саме це робить тоталітарний режим агресивним. Прагнення до світового панування веде до поширення свого впливу на інші країни економічними методами, шляхом дипломатичного тиску або збройної інтервенції.

3. Сильні та слабкі сторони тоталітарних режимів.

Установлення тоталітарних режимів приносило неоднозначні результати, причому не завжди негативні.

Так , в Італії було взято курс на власні ресурси, вирішена зернова проблема, вкладалися фінанси в розвиток машинобудування, видобувної промисловості.

Для Німеччини також було характерним зростання економіки: до 1936 року не стало безробіття, підвищилася заробітна плата, високими темпами розвивалася важка промисловість.

СРСР наприкінці 30-х рр.. перетворилася на індустріально – аграрну країну, створений потужний промисловий комплекс, ліквідовано безробіття, неписьменність.

Однак цінність досягнень тоталітарних режимів є дуже відносною. В таких державах існувала диспропорція в розвитку економіки, перевага надавалась важкій індустрії. Вся політика здійснювалася методом насильства і терору, жорстокою експлуатацією населення, знищенням мільйонів людей.

Англійський письменник Джордж Оруелл так описує страхіття того часу в романі «1984»:

Бувало це завжди в ночі – арештовували в ночі. Раптово будять, груба рука трясє тебе за плечі, світять в очі, ліжко оточили суворі обличчя. Як правило, суду не бувало, про арешт ніде не повідомлялося. Люди просто зникали, і завжди - вночі. Твоє ім'я вийнято зі списків, усі згадки про те, що ти робив, стерто, факт твого існування заперечується і буде забутий. Тебе скасовано, знищено: як прийнято казати, розпорошено.

Підбиваючи підсумок, хочу акцентувати вашу увагу на повсякденних порушеннях прав людини в тоталітарних режимах, повній зневаги до особистості. Це був період, коли гинули ідеали честі, добра, совісті, гідності, шляхетності.

Бесіда.

Як ви вважаєте, виникнення тоталітаризму було зумовлене об'єктивними чи суб'єктивними причинами?

V. Закріплення нових знань і вмінь учнів.

Бесіда.

1. В. Черчілль казав: «Демократія – це жахлива річ... але нічого кращого людство не вигадало».

Як ви розумієте цей вислів?

Чи згодні ви з точкою зору В. Черчілля?

2. Дайте визначення тоталітарного режиму. Приведіть приклади, де існував такий режим.
3. Назвіть слабкі і сильні сторони тоталітарного режиму.
4. Чи існують у сьогоденні тоталітарні режими? Поясніть ставлення до таких держав міжнародної спільноти.

VI. Підсумки уроку.

Вчитель узагальнює відповіді учнів, оцінює їхню активність на уроці.

VII. Домашнє завдання.

1. Опрацювати параграф 10 підручника та конспект уроку.
Переглянути художні фільми «Список Шиндлера», «Піаніст».